

Motion till riksdagen 2025/26:174

av **Hanna Gunnarsson m.fl. (V)**

Fortifikationsverkets styrning och uppdrag

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om styrningen av Fortifikationsverket och vad som krävs för att verket ska kunna agera som en modern och effektiv myndighet med ett strategiskt uppdrag att utveckla och förvalta byggnader och mark, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Styrningen och samordning

Fortifikationsverket (FortV) är den myndighet som äger, utvecklar och förvaltar Sveriges försvarsfastigheter och övningsområden. De har en viktig roll i att tillhandahålla mark, anläggningar och lokaler till totalförsvaret. Myndighetens arbete är därmed centralt ur ett strategiskt perspektiv, men också mycket viktigt för arbetet med miljöfrågor och biologisk mångfald, som följer av att förvalta skog och mark. Myndighetens verksamhet är också avgörande för att Försvarsmakten ska kunna bygga nytt och använda övningsmarken.

FortV är en av Sveriges äldsta myndigheter och kan härleda sin historia till 1635, under trettioåriga kriget. Efter flera århundranden av nära samarbete med Försvarsmakten placerades FortV under Finansdepartementet 1994. Det blev andra tider och 2013 var myndigheten till och med nedläggningshotad. Den räddades kvar, men präglades av årtionden av nedläggningar och minskning av militär verksamhet, då budgetkontroll var viktigare än att bygga militär förmåga.

Nu är läget helt annat. Den allvarliga säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa har gjort att många länder nu snabbt rustar sina försvarsmakter och gör stora beställningar och inköp. Det gäller även Sverige. Den försvarspolitiska överenskommelsen som presenterades i juni 2025 handlar om hur de stora kommande försvarssatsningarna ska lånefinansieras. Där ingår även stora satsningar på infrastruktur och beredskap. FortV spelar en betydande roll för utbyggnaden av det svenska militära försvaret. Det är därför viktigt att myndigheten är anpassad till rådande förutsättningar och att frågor som rör

styrning, organisation och uppdrag reds ut så att myndigheten kan bidra till utbyggnaden av det militära försvaret på bästa möjliga sätt.

FortV styrs idag under Finansdepartementet, vilket gör att den i viss mån hamnar vid sidan om det sammanhang där de övriga försvarsmyndigheterna är. Detta blir olyckligt och försvårande. Det är svårt att idag se FortV som en utpräglad finansmyndighet, vars syfte mest skulle vara att ta in hyror och renovera byggnader. FortV är istället en självklar del av försvarsfamiljen och en helt avgörande part för att den tillväxt som är beslutad ska kunna ske. I Försvarsberedningens slutrapport *Stärkt försvarsförmåga, Sverige som allierad* (Ds 2024:6) konstateras ”att målet för det militära försvaret är gemensamt för samtliga myndigheter inom det militära försvaret och att samtliga myndigheter ska bidra till måluppfyllelsen samt till att öka Försvarsmaktens operativa förmåga. För att åstadkomma förstärkning av den operativa förmågan och tillväxt av krigsorganisationen bör detta återspeglas i styrningen av myndigheterna inom det militära försvaret.” Beredningen skriver därefter om hur bättre samverkan, helhetssyn och koordinering måste uppnås vad gäller infrastrukturområdet, inkluderande FortV:s verksamhet och ekonomiska styrning, för att uppnå tillväxt och ökad operativ förmåga. Det finns med andra ord goda skäl att FortV ska styras under Försvarsdepartementet – samma departement som de myndigheter de arbetar mycket nära: Försvarsmakten och Försvarets materielverk. Det är på sin plats att påminna om att nuvarande regering flyttade flera myndigheter som arbetar med det civila försvaret från Justitiedepartementet till Försvarsdepartementet i början av mandatperioden, för att på så sätt organisatoriskt hålla ihop totalförsvarets myndigheter. Att se över FortV:s organisatoriska placering vore ett naturligt nästa steg att ta.

Myndigheten för totalförsvarsanalys (MTFA) presenterade i december 2024 en analys av just Fortifikationsverkets effektivitet. MTFA konstaterade att FortV bedriver sin verksamhet med rimligt god kostnadseffektivitet, men ser möjliga förbättringar i samarbetet med Försvarsmakten. MTFA konstaterar också att ”styrning och finansiering av Fortifikationsverket kan behöva ses över i syfte att skapa bättre förutsättningar för myndigheten att på bästa sätt bidra till det militära försvarets tillväxt”. Vi i Vänsterpartiet håller med.

Regeringen bör tillsätta en utredning om styrningen av Fortifikationsverket och vad som krävs för att verket ska kunna agera som en modern och effektiv myndighet med ett strategiskt uppdrag att utveckla och förvalta byggnader och mark. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Avkastningskrav är inte effektiv myndighetsstyrning

Idag har FortV krav på sig att göra vinst. I regleringsbrevet avseende FortV för 2024 går att läsa att myndigheten i sin verksamhet ska uppnå en avkastning om 3,62 procent av myndighetens genomsnittliga lån för samhällsinvesteringar i Riksgäldskontoret. Det motsvarade en avkastning om 287 miljoner kronor. För 2025 ska avkastningen uppnå 4,54 procent. För Försvarsmakten innebär detta en ökad hyra på 225 miljoner kronor (DN 11/1-25). Pengar som alltså först kommer från statliga försvarsbudgeten – och sedan betalas tillbaka till den statliga finansbudgeten.

Sveriges totalförsvar växer. Genom politiska beslut och strategiska avvägningar ska Sveriges försvar byggas robust och motståndskraftigt. Att den centrala infrastrukturen med fastigheter och mark fungerar tillfredsställande är en nödvändig förutsättning för

Försvarsmaktens operativa verksamhet. Att FortV som en del av totalförsvaret styrs av krav på avkastning är inte hållbart, varken på kort eller lång sikt.

Avkastningskravet gör att de hyror som hyresvärden FortV tar ut från hyresgästen Försvarsmakten blir onödigt höga, då vinsten måste bakas in i de totala inkomsterna. Hyrorna kommer i sig från försvarsbudgeten, som är tänkt att gå till ökad operativ effekt hos Försvarsmakten, inte till att betalas tillbaka till staten i form av vinst. Det är såklart inte rimligt, utan till och med naivt och ineffektivt, att staten leker privat vinstdrivande fastighetsägare. Skattemedel ska användas till kärnverksamhet, inte vinst.

I sammanhanget är det värt att påpeka att detta förhållande även gäller andra statliga verksamheter, inte minst universitet och högskolor som hyr många av sina fastigheter från Akademiska Hus med samma problematiska vinstkrav.

Ett strategiskt arbete

Staten är en stor markägare runt om i Sverige och FortV förvaltar ensamt ca 370 000 hektar mark. Samtidigt finns det ofta en vilja att minska statens markinnehav. Det finns viktiga säkerhetsdimensioner att ta hänsyn till och vårt statliga markäggande bör i framtiden präglas av en större säkerhetsdimension än idag. Fortifikationsverket bör t.ex. få i uppdrag att se över strategiska markköp på orter med svensk försvarsindustri.

Ett kommersiellt ägande av samhällsviktiga fastigheter öppnar för oseriösa fastighetsspekulanter eller säkerhetspolitiskt direkt olämpliga ägare, som t.ex. bolag kopplade till den kinesiska staten. När fastigheter med ett vitalt nationellt intresse riskerar att hamna hos direkt skadliga ägare måste det offentliga ha möjlighet att agera. Vänsterpartiet vill se en reglering av markköp för att värna Sveriges säkerhetspolitiska intressen. Stat och kommun ska ges förköpsrätt vid försäljning av samhällsviktiga fastigheter. I ett första skede bör ett antal strategiskt viktiga kommuner omfattas, så som förslagsvis orter där viktig försvarsindustri är etablerad. Läs mer i vår motion med anledning av regeringens skrivelse 2024/25:193 Försvarsindustristrategi för ett starkare Sverige – innovation, produktion och samarbete (mot. 2025/26:54).

Klimat och miljö

Mer än hälften av den areal mark som FortV förvaltar är skyddad natur, t.ex. genom att vara naturreservat eller Natura 2000-områden. Det innebär att myndigheten har ett stort ansvar för att värna höga naturvärden och att i möjligaste mån tillgängliggöra skog och mark för allmänheten.

En förutsättning för Försvarsmaktens operativa verksamhet är att man ges goda förutsättningar för övnings- och testverksamhet. Men när stora ytor av landet reserveras för militära övningar riskerar viktiga näringar att få stå tillbaka. Försvarsmaktens aktiviteter konkurrerar direkt med t.ex. turism, skogsbruk, jordbruk, vind- och solkraft och rennäring – verksamhet som både är viktig lokalt och angelägen ur det större perspektivet att hela Sverige ska leva. Inte minst riskerar gröna näringar att tvingas stå tillbaka, liksom människors möjlighet att nyttja allemansrätten. Dessutom innebär militära övningar alltid en miljöpåverkan. Ett exempel är alla rester med oexploderad ammunition som finns på skjutfälten och i sjöar.

Totalförsvaret är en stor och bred verksamhet, där nästan hela samhället ingår. Verksamheter som många gånger direkt konkurrerar med militär verksamhet är också viktiga för totalförsvaret, framförallt jordbruk, bete och energiförsörjning. Att totalförsvaret har en särställning i och med uppgiften att skydda landet och vår säkerhet råder det knappast någon oenighet om. Därför måste Försvarsmakten, FortV och andra försvarsmyndigheter i högre utsträckning ta ansvar för miljön och för att inte hindra annan totalförsvarsviktig verksamhet. Både FortV och Försvarsmakten har här ett stort ansvar att se till helheten i totalförsvaret. Ett första steg är att göra en oberoende utredning för att kartlägga de faktiska effekterna som övningsverksamheten medför. Läs mer i vår motion Försvarsmakten, klimat och miljö (mot. 2022/23:247).

Hanna Gunnarsson (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Jessica Wetterling (V)

Tony Haddou (V)

Gudrun Nordborg (V)

Håkan Svenneling (V)